

foto's Marijke Folkertsma

Stormvloed fnuikte aspiraties Geervliet

door Andries Molengraaf

De vermaledijde Sint-Elizabetsvloed. Was die er niet geweest, dan was Geervliet - op Voorne-Putten - zonder twijfel een oud-Hollands stadje van allure geworden. Het mocht niet zo zijn. De rampzalige stormvloed van 1421 zorgde voor een verandering van de waterlopen en daarmee voor verandering van de Bernisse. En juist aan die handelsrivier had Geervliet zijn bestaan en toekomstperspectieven te danken. Toch heeft Geervliet iets van zijn grandeur overgehouden, zeker voor een dorp met nog geen tweeduizend zielen.

De verandering van de Bernisse, de rivier die Voorne en Putten scheidde en in de late Middeleeuwen minstens honderd meter breed was, zorgde ervoor dat de kooplieden uit de rijke Zuidelijke Nederlandse noodgeedwongen andere vaaroutes gingen nemen om hun textiel, haring, zout, look en potwerk naar het noorden te brengen. De dichtslibbing ging gestaag, maar was onomkeerbaar. Uiteindelijk, in 1602, was de rivier gereeduceerd tot een zo onbetekend stroompje dat het veer naar het aan de overkant gelegen Heenvliet vervangen kon worden door een brug.

„Geervliet wordt voor het eerst vermeld aan het einde van de twaalfde eeuw” zegt Felix van Hoorn, schrijver van een boek over de geschiedenis van het dorp. „Toen werd er al toegevoegd op de

Bernisse, voor de graven van Holland. Dat gebeurde in natura en dus moesten er ook pakhuizen en opslagschuren worden gebouwd.” Zo groeide de toplaats Geervliet uit tot een nederzetting. Die nederzetting, waar al rond 1200 een parochie moet zijn geweest, hoorde tot de heerlijkheid Putten en werd door de gunstige ligging en de tolnkomsten langzaam maar zeker het centrum ervan. Zeker toen kort na 1300 Slot Puttensteyn in Heineenoord, waar de Heeren van Putten paleis hielden, door de Vlamingen werd verwoest.

Stempel

Het was heer Nicolaas III die Geervliet, waar hij al een hofstede had, tot hoofdplaats bombardeerde. De puissant rijke Nicolaas drukt nog altijd zijn stempel op het dorp. De ooit bescheiden dorpskerk is dankzij hem oneigenlijk groot geworden en domineert nog steeds het dorp. „Hij en zijn vrouw Aleid van Strijen stichtten er immers een kapittel, waarin kanunniken tot in eeuwigheid voor het zielenheil van het echtpaar de getijden moesten lezen en zingen”, aldus Van Hoorn. Het kapittel overleefde de Reformatie weliswaar niet, maar het koor dat voor de kanunniken aan de dorpskerk werd gebouwd, doorstond de tand des tijds wel. Afgesloten van de rest van de kerk, is het na de Hervorming lange tijd een opslagplaats geweest. Nu is het koor een lege en kale ruimte, waar alleen de grafzerken van enkele kanunniken en de tombe

Dorp met grandeur

van Nicolaas en Aleid opvallen. De kerk werd door de komst van het kapittel niet alleen uitgebreid met een koor, het schip werd ook breder. Er werd zelfs geprobeerd er een kruiskerk van te maken. Dat dat vanwege geldgebrek slechts ten dele is gelukt, maakt de kerk er niet minder imposant om. In 1381, toen Nicolaas en Aleid al lang dood waren, was Geervliet zo belangrijk geworden dat het stadsrechten kreeg. In de eerste helft van de vijftiende eeuw werd het stadje zelfs ommuurd en van een gracht voorzien. Van de stadsmuren is bijna niets meer over. Bijna niets, want de molen aan de rand van het dorp is gebouwd op de middeleeuwse resten van een van de torens. Dat is nog steeds te zien aan de typische rood-oranje bakstenen en de verticale schietgaten. Verder herinneren alleen straatnamen als Landpoortstraat, Binnen de Poort en Oude Singel nog aan de verdedigingswerken. Van het slot van de Heeren van Putten is helemaal niets meer over, behalve dan wat fundamenten onder de grond. Het werd in 1821 gesloopt omdat het toen zijn laatste functie, die van rechtbank, verloren had.

Het water van de Sint-Elizabetsvloed deed de stadse aspiraties van Geervliet langzaam

maar zeker wegsijpelen. Het stadje werd steeds minder belangrijk en toen in 1459 ambachtshoofd Jacob van Gaasbeek kinderloos overleed, viel de heerlijkheid terug in handen van de graaf van Holland. Een ruwaard, een ambtenaar die de graaf had aangesteld, nam de zaken voortaan waar en dat is niet een teken dat er nog veel belang aan de heerlijkheid werd gehecht. Geervliet werd van stad-in-wording tot boerdorp waar historisch gezien niets meer gebeurde. Die agrariseren van het stadje is nog te zien aan de vele (voormalige) boerderijen die direct rondom de oude dorpskern staan.

Brand

Eén keer nog deed Geervliet van zich spreken, in 1743, toen een grote brand de helft van het dorp verwoestte. Het centrum werd weliswaar weer opgebouwd, maar zo nooit meer de grandeur krijgen die het voordien moet hebben gehad. Het oude stadhuis, dat de brand overleefde, ademt nog wel de glorie van een heerlijk verleden. In 1346 werd het gebouwd als gasthuis voor zwervers en hulpbehoevenden. Het spitsboogram aan de zijkant van het gebouw herinnert daar nog aan; elk gasthuis - een uiting

van de goede werken - had immers een kapel. Rond 1500 werd het gasthuis al door schout en schepenen als stadhuis gebruikt en in 1634 zette het dijkcollege De Ring van Putten, de voorloper van het waterschap, er voor z'n

vergaderingen een verdieping bovenop. De oude raadzaal, met nostalgisch krakende houten vloeren, historische schilderingen aan de muur en oud meubilair, wordt nu nog gebruikt voor huwelijksvoltrekkingen. Vergaderd wordt er niet meer.

Sinds 1980 is de zelfstandige gemeente Geervliet opgegaan in de nieuwe gemeente Bernisse, die uit nog vijf andere dorpskernen bestaat en in een daarvan haar gemeentehuis heeft. Bovendien is ook het waterschap er al lang uit. Mocht Geervliet, dat de hete adem van de raffinaderijen uit het Europort-Botlekgebied dagelijks in de nek voelt, zijn politieke kleur met die gemeentelijke herindeling een beetje zijn kwijtgeraakt, dan kan de bevolking altijd nog vergenoegd kijken naar het wijkje sociale woningbouw aan de rand van het dorp. „Dat noemen we 't rooie dorp”, zegt Van Hoorn. „Niet alleen vanwege de rode daken. Maar vooral ook vanwege de rode gedachte waarmee ze ooit werden gebouwd. En het bijzondere eraan is dat de woningbouwvereniging een van de kleinste van het land is.”

Waar een stad klein in kan zijn.